

yif, acwftlycyla&q# &ma0g[m&rm;avhvmcsuf

ဇော်မျိုးအောင်

pmwrt u0f

ဤစာတမ်းသည် ရှေးခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဝေါဟာရများကို လေ့လာဖော်ထုတ်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်နှင့်ပင်းယခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဝေါဟာရများကို သာဓကပြု၍ လေ့လာဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ လေ့လာရာတွင် စတင်အသုံးပြုခဲ့သည့် ခုနှစ်မှစ၍ မျက်မှောက်ခေတ်ထိ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာခြင်းဖြင့် တိမ်မြုပ်နေသော ရှေးခေတ်မြန်မာ့အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများကို သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

သေ့ချက်ဝေါဟာရများ - ထွေတော်၊ မိဖုရား၊ ကလန်၊ စာချို၊ စစ်သူကြီး။

ed get

ဘာသာစကားဟူသည် ပြောင်းလဲတတ်သော သဘောရှိပါသည်။ ပြောင်းလဲရာတွင် အသံထွက်လည်း ပြောင်းသည်။ အဓိပ္ပာယ်လည်းပြောင်းသည်။ သဒ္ဒါလည်းပြောင်းသည်။ ပြောင်းလဲမှု (၃)မျိုးအနက် အသံထွက်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲမှုကို အများဆုံးတွေ့ရပြီး သဒ္ဒါ ပြောင်းလဲမှုကို အနည်းငယ်သာတွေ့ရပါသည်။ ယခုလေ့လာထားသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရအများစုမှာ ပဒေသရာဇ် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ထွန်းကားခဲ့သော ပုဂံခေတ်နှင့် ပင်းယခေတ်တွင် အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့ပြီး မျက်မှောက်ခေတ်တွင် အချို့ဝေါဟာရများမှာ အသံထွက်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲပြီး အချို့ဝေါဟာရများမှာမူ အသုံးမတွင်တော့ဘဲ ပျောက်ကွယ် သွားခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်က ထွန်းကားခဲ့ပြီး ယခုအချိန်တွင် အသုံးနည်းကာ ပျောက်ကွယ်နေသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဝေါဟာရများကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ် လိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဤစာတမ်းကို ပြုစုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ရှေးခေတ် မြန်မာ့အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများကို လေ့လာရာ၌ ပုဂံခေတ်နှင့်ပင်းယခေတ်နှိုင်းယှဉ်ကာ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

yif, acwEsi'lya' o&mZftlycyla&pepf

ပုဂံဧကရာဇ်နိုင်ငံတော်ကြီးသည် အေဒီ (၁၂၉၇) ခုနှစ်တွင် ပြိုကွဲပျက်သုဉ်းခဲ့ပါသည်။ ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံတော်မှခေါင်းဆောင်များ သူတစ်လူငါတစ်မင်း အာဏာပြိုင်လုနေချိန် ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံမင်းဆက်ဟူ၍ ရှိနေသေးသော်လည်း အမှန်စင်စစ် အုပ်ချုပ်မှုဩဇာမှာ ရှမ်းညီနောင်သုံးဦး ဖြစ်သည့် အသင်္ခယာ၊ ရာဇသင်္ကြံနှင့် သီဟသူတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ရှမ်းညီနောင်သုံးဦးအနက် အငယ်ဆုံးဖြစ်သော သီဟသူသည် တစ်စီးရှင်ဟူသော ဘွဲ့ဖြင့် မြန်မာသက္ကရာဇ် (၆၇၄) ခုနှစ်တွင် ပင်းယမြို့ကိုတည်ထောင်ပြီး မင်းပြုခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ခရစ်နှစ် (၁၂၉၈)မှ(၁၃၆၄)၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် (၆၆၀)မှ(၇၂၆) ခုနှစ်ထိ နှစ်ပေါင်း (၆၆)နှစ်မျှ ကြာသော ကာလကို ပင်းယခေတ်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။

ပုဂံခေတ်ကဲ့သို့ပင် ပင်းယခေတ်သည် ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်ကစ၍ ကျင့်သုံးလာခဲ့သော ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ပင်းယခေတ် တွင်လည်း ဆက်လက်ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ သက်ဦးဆံပိုင်ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်ဖြစ်သောကြောင့် vubaxmutuxu? jreirmpmXme? [ofwwwu0mf

အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစား၊ အုပ်ချုပ်ခံလူတန်းစားအပြင် ဘုရား၊ စေတီ၊ ပုထိုး၊ ဂူ၊ ကျောင်းတို့ အတွက် အလုပ်အကျွေးပြုရန် လှူဒါန်းထားသော ကျွန်ုပ်တို့ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ အုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားတွင် ဘုရင်၊ မိဖုရား၊ မင်းညီမင်းသား၊ မင်းသမီး၊ စသည့် ဘုရင့် ဆွေတော် မျိုးတော်များပါဝင်ပါသည်။ ဘုရင့်အားအကြံဉာဏ်ပေးရန် ဘုရင့်အကျိုးဆောင်ရန် ခန့်အပ် ထားသော အမှူထမ်းများ လည်းရှိပါသည်။ ထိုအမှူထမ်းများတွင် အမတ်၊ ကလန်၊ သံပျင်၊ သုခမိန် တို့ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ပြင် မြို့သူကြီး၊ရွာသူကြီး စသော စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အမှူထမ်းများ၊ တရားသူကြီးကဲ့သို့သော တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အမှူထမ်းများလည်း ပါဝင်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ခံ လူတန်းစားတွင် အနုပညာရှင်၊ အတတ်ပညာရှင်၊ သာမန်လူတန်းစားနှင့် ကျွန်ုပ်တို့လူတန်းစားတို့ ပါဝင်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

yi f, acwftk/cskya&q# &ma0g[m&rsm;

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဝေါဟာရများကို အမျိုးအစားစုံလင်စွာ တွေ့ရပါသည်။ ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးသည် သက်ဦးဆံပိုင်ပဒေသရာဇ် အုပ်ချုပ်ရေး ဖြစ်ပါသည်။ မင်း၏ဩဇာကိုခံ၍ စစ်ဘက်၊ နယ်ဘက်၊ အုပ်ချုပ်သူ အဆင့်ဆင့် ခွဲခြား သတ်မှတ်၍ ရွာ၊မြို့၊ ခရိုင်၊ ပြည်၊ နိုင်ငံ စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားအုပ်ချုပ်ခဲ့ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများမှ မင်းနှင့်ဆွေတော် မျိုးတော်ဆိုင်ရာဝေါဟာရ၊ မင်းမှုထမ်းဆိုင်ရာဝေါဟာရ၊ နေရာဒေသဆိုင်ရာဝေါဟာရ ဟူ၍ သုံးပိုင်းခွဲကာ လေ့လာတင်ပြသွားပါမည်။

ri fE# h a q h awm r # t awm r q # &ma0g[m&rsm;

ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သည် သက်ဦးဆံပိုင်ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်ရေး ဖြစ်သောကြောင့် အာဏာ အရှိဆုံးပုဂ္ဂိုလ်မှာ အုပ်ချုပ်သူဘုရင်မင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ဖန် ဘုရင်မင်းနှင့် ဆက်စပ် ပတ်သက် နေသော မိဖုရား၊ မင်းသား၊ မင်းသမီး၊ ညီတော် တို့သည်လည်း အရေးပါသော ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းတွင် မင်းနှင့်ဆွေတော် မျိုးတော်၊ ထိုသူတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော ဝေါဟာရများသည် ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သောကြောင့် မင်းနှင့် ဆွေတော်မျိုးတော်ဆိုင်ရာဝေါဟာရများကို လေ့လာရ ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လေ့လာတင်ပြမည့် မင်းနှင့်ဆွေတော်မျိုးတော်ဆိုင်ရာဝေါဟာရမှာ-

- (၁) ထွေတော်
- (၂) မိဖုရား တို့ဖြစ်ပါသည်။

a x h awm r

- ထုယ်တ် (၆၇၇)ငြိမ်းတ၊ ၂၆၂၊ ၂၃။
- ထုယ်တဝ် (၆၆၄)ငြိမ်းတ၊ ၂၀၉၊ ၅။

“ထွေ” ဟူသည် “မြင့်မြတ်သူတို့၏စကား” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ ၈-၁၇၅) ဖြစ်သည်။ “ထွေ” ဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ အခြားဖွင့်ဆိုချက်များလည်း တွေ့ရပါသည်။ “ထွေ”ကို “နှုတ်ထွက်စကားအမိန့်၊ အသံ” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၀၁၊ ၈-၁၄၆) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ “အမိန့်၊ ထုတ်သည်၊ ဗျာဒိတ်ချွေသည်၊ အသံပြုသည်၊ အဆိုအမိန့်” (ကောသလ္လ၊ ၁၉၈၅၊ ၈-၄၃၇)

ဟူ၍လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဆရာကြီး ဦးဖိုးလတ်က “မြစ်ရေတွေတွေစီးသည်၊ မျက်ရည်တွေတွေကျသည်ဆိုရာ၌ ပါဝင်သော “တွေ” ပုဒ်၊ “တံတွေးထွေးသည်” ဆိုရာ၌ ပါသော “ထွေး” ပုဒ် တို့သည် “ထွေ” နှင့် ဆက်စပ်ခြင်းရှိကြောင်း” (ဖိုးလတ်၊၂၀၁၀၊စာ-၁၄၆) ဆိုထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် “ထွေ” နှင့် “ထွေး” သည် အနက်အားဖြင့် ဆက်စပ်နေပါသည်။ တံတွေးထွေး သည်ဆိုရာ၌ ခံတွင်းထဲမှ တံတွေးကို အပြင်သို့ ရောက်အောင် ပြုလုပ်ခြင်း၊ တစ်နည်းအားဖြင့် ထွေးထုတ်လိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအနက်နှင့်ဆက်စပ်၍ “ထွေ” ကို အနက်ဖော်ရလျှင် “ရှင်ဘုရင်၏ ခံတွင်းမှထွက်ကျ လာသောစကား၊ အမိန့်တော်” ဟု အနက်ဖော်နိုင်ပါသည်။ ရှင်ဘုရင်နှင့်သက်ဆိုင်သော အသုံးဖြစ်သောကြောင့် မြင့်မြတ်မှုကို ဖော်ပြသည့် “တော်” နောက်ဆက်ထည့်ကာ “ထွေတော်” ဟုသုံးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် “ထွေတော်” ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် (၂) မျိုးတွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

(၁) ထုယ်တ် (ပုံ-၄၁၉ ခ၊ ၂၃)

(၂) ထုယ်တဝ် (ပုံ-၃၉၆ က၊၅) တို့ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနှစ်မျိုးစလုံးကိုလည်း တစ်ကြိမ်စီသာ တွေ့ရပါသည်။

ထို “ထွေတော်” ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်-

- ထုယ်တဝ် (၅၈၇)ငြိမ်းပ၊ ၁၈၆၊ ၆။
- ထုယ်တ် (၅၉၃)ငြိမ်းပ၊ ၂၂၀၊ ၁၂။
- ထုယ်တ် (၅၉၇)ငြိမ်းပ၊ ၂၆၈၊ ၁၁။
- ထုယ်တဝ် (၅၈၇)ငြိမ်းပ၊ ၁၈၀၊ ၁၃။
- ထုယ်တဝ် (၅၇၉)ငြိမ်းပ၊ ၂၆၈၊ ၅။
- ထုယ်တဝ် (၆၄၃)ငြိမ်းတ၊ ၁၃၇၊ ၂၅။
- ထုယ်တော် (၅၇၃)ငြိမ်းပ၊ ၉၆၊ ၃။
- ထွယ်တ် (၆၅၅)ငြိမ်းတ၊ ၁၆၅၊ ၁၅။
- ထွယ်တဝ် (၆၂၂)ငြိမ်းတ၊ ၁၆၂၊ ၄။
- ထွယ်တဝ် (၅၉၁)ငြိမ်းပ၊ ၂၀၉၊ ၆-၇။
- ထွယ်တ် (၆၃၃)ငြိမ်းတ၊ ၇၁၊ ၁၉။
- ထွယ်တဝ် (၅၉၁)ငြိမ်းပ၊ ၂၁၀၊ ၁၉။
- အထုယ် (၆၂၁)ငြိမ်းဒု၊ ၁၉၄၊ ၃။

ဟူ၍ ရေးထုံးအားဖြင့် (၁၃) မျိုးတွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၅၇၃)ခုနှစ်တွင်ရေးထိုးသော ဖုန်းမြတ်မဟာထေရ်ကျောက်စာတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာ ကြောင်းရေ(၃) တွင် “ထုယ်တော်”ဟူ၍ ရေးထိုးထားရာ ထိုရေးထုံးသည် အစောဆုံး ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ရေးထုံးအားဖြင့် (၁၃)မျိုးတွေ့ရသော်လည်း ပင်းယခေတ်တွင်မူ (၂)မျိုးသာ

တွေ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် “ထွေတော်” ဟူသည် ပုဂံခေတ်မှစ၍ တွင်ကျယ်စွာ သုံးစွဲခဲ့ပြီး ပင်းယခေတ်တွင်လည်း ဆက်လက်သုံးစွဲခဲ့ ပါသည်။ ထိုခေတ်က “ထွေတော်ချ” ဟုဆိုလျှင် အမိန့်တော်ချမှတ်ခြင်းဟု နားလည်နိုင်ပြီး၊ “ထွေတော်ခံ” ဟုဆိုလျှင် အမိန့်တော်ကို ခံယူနာခံခြင်းဟု နားလည်နိုင်ပါသည်။ ထိုဝေါဟာရသည် ပုဂံခေတ်၊ ပင်းယခေတ်တို့တွင် အသုံးတွင်ခဲ့သော်လည်း မျက်မှောက် ခေတ်တွင်မူ အသုံးပျောက်ကွယ်သွားပြီဖြစ်ပါသည်။

၎င်းတို့

မိဖုရား	(၆၆၅)ငြိမ်းတ၊ ၂၁၅၊ ၁၄။	(၆၇၉)ငြိမ်းတ၊ ၂၇၈၊ ၂၃။
မိဖုရား	(၆၉၄)ငြိမ်းတ၊ ၃၂၉၊ ၂၂။	(၇၀၃)ငြိမ်းစ၊ ၂၆၊ ၈။
မိဖုရား	(၆၈၃)ငြိမ်းတ၊ ၂၉၇၊ ၄။	
မိဖုရား	(၆၈၈)ငြိမ်းတ၊ ၃၀၈၊ ၃။	
မိဘုရား	(၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၇၊ ၃။	(၆၆၈)ငြိမ်းတ၊ ၃၀၇၊ ၁၉။
မိဘုရား	(၇၀၂)ငြိမ်းတ၊ ၃၀၊ ၁၅။	
ဖိဖုရား	(၆၇၇)ငြိမ်းတ၊ ၂၆၂၊ ၁၆။	
အမိဖုရား	(၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၄၊ ၂။	(၆၈၂)ငြိမ်းတ၊ ၂၉၄၊ ၂၅။
အမိဖုရား	(၆၇၂)ငြိမ်းတ၊ ၂၄၇၊ ၈။	(၇၀၃)ငြိမ်းစ၊ ၃၁၊ ၃၇။
အမိဖုရား	(၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၂၀၁၊ ၄၃။	(၆၆၄)ငြိမ်းတ၊ ၂၀၇၊ ၂၁။
အမိဖုရား	(၆၆၈)ငြိမ်းတ၊ ၁၂၇၊ ၁၀။	

“မိဖုရား” ဟူသည် “ဘုရင်၏နန်းရဆောင်ကြင်ရာတော်” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၂၆၇)၊ “တိုင်းနိုင်ငံကိုအစိုးရသော ရှင်ဘုရင်၏ကြင်ရာတော်” (သိန်းလှိုင်၊ ၂၀၀၂၊ စာ-၁၂၅)၊ “မိဖုရား သည် ပြည်သူတို့၏အမိဖြစ်သောကြောင့် အမိဖုရား ခေါ်ပါသည်။ “အ” ကျေ၍ မိဖုရားခေါ် ပါသည်” (မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ စာ-၇၆) ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထား သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ဖုရားကိုရေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓအတွက်သာသုံး၍ ဘုရင်နှင့်ဘုရင်၏ ကြင်ရာတော် တို့ကို မင်းကြီးနှင့်မင်းကြီးမယားဟုသာ ရေးသားခေါ်ဆိုလေသည်။ သို့ရာတွင် ထိုခေတ်တွင် အခြားကတော်မယားတို့ကိုလည်း မိယားဟုပင် သုံးစွဲခေါ်ဆိုလေရကား မင်းကြီး မိယားဆိုရာ၌ ကတော်မယားတို့နှင့်မကွဲပြား တတန်းတည်းထားရာကျနေသဖြင့် ကွဲပြားခြားနားလိုသောသဘောဖြင့် အမိဖုရားဟု တီထွင်သုံးစွဲလာသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ အမိဖုရားနှင့်မိဖုရား အနက် အမိဖုရားက ရှေးကျ၍ မိဖုရားက နောက်ကျကြောင်း၊ အမိဖုရားတွင် အ ကျေသဖြင့် မိဖုရားဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ အမိဖုရား၊ မိဖုရားတို့၏ အနက်သည် မိန်းမဖုရား ဝါ အမေဖုရားဖြစ်သည်။ ဖုရားကို ရေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓအတွက်သုံးသည်မှ မင်းကြီး၏မယားမိန်းမအတွက်ပါ သုံးစွဲလာသည်မှာ အလွန်လျှင် ထူးခြား မှတ်သားဖွယ်ကောင်းသော အချက်တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၂၃၇-၂၃၈)။ ထို့ကြောင့် မိဖုရားမှ ဖုရားသည် မူလရင်းမြစ်မှာ ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်ကို ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်ပြီး ထိုမှ အနက်ပွားကာ မိန်းမတို့၏အကြီးအကဲကို မိဖုရားဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ မျက်မှောက်ခေတ် ဗုဒ္ဓကိုရည်ညွှန်းသော “ဘုရား” ဟူသော အရေးမှာ မိဖုရားအရေးနှင့် ကွဲပြားစေရန် ရေးသားသောအသုံးဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် “မိဖုရား” ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် (၁၁)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- (၁) မိဖုရား (ပုံ-၃၉၈၊ ၁၄)
- (၇) ဖိဖုရား (ပုံ-၄၁၉ ခ၊ ၁၆)
- (၂) မိဖုရား (ပုံ-၄၄၅ ခ၊ ၂၂)
- (၈) အမိပုရား (ပုံ-၂၉၁၊ ၂)
- (၃) မိဖုရား (၅၈၆ခုနှစ်၊ ၄)
- (၉) အမိဖုရား (ပုံ-၄၁၃၊ ၈)
- (၄) မိဖုရား (ပုံ-၄၃၆ ခ၊ ၃)
- (၁၀) အမိဖုရား (ပုံ-၂၉၄၊ ၄၃)
- (၅) မိဘုရား (ပုံ-၂၉၃၊ ၃)
- (၁၁) အမိဖုရား (ပုံ-၄၀၃ က၊ ၁၀)
- (၆) မိဘုရား (၁၉၆၂-၆၃နှစ်ချုပ်၊ ၃၀)

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေးထုံး (၁၁) မျိုးရှိသည့်အနက် “မိဖုရား” ဟူသောရေးထုံးကို အများဆုံး တွေ့ရပါသည်။

ထို “မိဖုရား” ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်-

- မိပုရား (၅၈၂) ငြိမ်းပ၊ ၁၃၀၊ ၂၅။
- မိဖုရား (၅၈၁) ငြိမ်းပ၊ ၁၂၇၊ ၆။
- မိဖုရား (၆၁၀) ငြိမ်းဒု၊ ၉၉၊ ၂။
- မိဖုရား (၆၃၆) ငြိမ်းတ၊ ၉၆၊ ၁၃။
- မိဘုရား (၆၅၅) ငြိမ်းတ၊ ၁၆၄၊ ၆။
- အမိပုရား (၆၄၇) ငြိမ်းတ၊ ၁၄၃၊ ၃၈။
- အမိပုဟာ (၆၀၃) ငြိမ်းဒု၊ ၂၄၊ ၃။
- အမိပုရား (၅၇၈) ငြိမ်းပ၊ ၁၁၆၊ ၃။
- အမိဖုရား (၅၉၇) ငြိမ်းပ၊ ၂၇၃၊ ၆။
- အမိဖုရား (၅၇၃) ငြိမ်းပ၊ ၉၄၊ ၇။

ဟူ၍ ရေးထုံး (၁၀) မျိုးတွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၅၇၃) ခုနှစ်တွင်ရေးထိုးသော ပုဂံပြတိုက်အမှတ်-၄၉ ကျောက်စာတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာ ကြောင်းရေ(၇) တွင် “အမိပုရားမြကန်သည်” ဟုရေးထိုးထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် “မိဖုရား” ဟူသည် မိန်းမတို့၏အကြီးအကဲ၊ ဘုရင်၏နန်းရဆောင်ရ ကြင်ရာတော်” ဟူသောအနက်ဖြင့် ပုဂံခေတ်ကပင် စတင်သုံးစွဲခဲ့ပြီး ပင်းယခေတ်တွင်လည်း အနက်မပြောင်းလဲဘဲ ဆက်လက်သုံးစွဲ ခဲ့ပါသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ “မိဖုရား” ဟူသောအသုံးမှာ ဝေါဟာရအနေဖြင့် ရှိနေသေး သော်လည်း အသုံးအားဖြင့်မူ တိမ်မြုပ်သွားပြီ ဖြစ်ပါသည်။

မင်းမှုထမ်းဆိုင်ရာဝေါဟာရများ

မင်းမှုထမ်းဟူသည် မင်း၏တာဝန်ပေးခြင်းအရ လုပ်ဆောင်ရသော အမှုထမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအမှုထမ်းများသည် မိမိတို့၏အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များကိုသာမက

လိုအပ်လာပါက အခြားတာဝန်များကိုလည်း ထမ်းဆောင်ရပါသည်။ ပင်းယခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဘုရင်၊မိဖုရားနှင့် ဆွေတော်မျိုးတော်များသာမက တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ် ရာတွင် မင်း၏အပါးတွင် အမှုတော်များကို ထမ်းဆောင်ရသည့် အမတ်၊ သုခမိန်၊ စစ်သူကြီး၊ ကလန်၊ သံပျင် စသည့်ရာထူးကြီးစဉ်ငယ်လိုက် အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင် မင်းစေ၊ မင်းလှလင်၊ အစရှိသော အမှုထမ်းများ၊ စာချီ၊ စာချီဗိုလ်စသော အမှုထမ်းများကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ တစ်ဖန် နယ်ပယ်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ရွာသူကြီး၊ တိုက်သူကြီး၊ မြို့သူကြီး စသည့်အမှုထမ်းများ ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

လေ့လာတင်ပြမည့် မင်းမှုထမ်းဆိုင်ရာဝေါဟာရများမှာ-

- (၁)ကလန်
- (၂)စာချီ
- (၃)စစ်သူကြီး တို့ဖြစ်ပါသည်။

Uvel

ကလန်	(၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၄၊ ၁၃။	(၆၆၅)ငြိမ်းတ၊ ၂၁၅၊ ၂၁။	ဣန်
	(၆၇၀)ငြိမ်းတ၊ ၂၃၇၊ ၇။	(၆၇၇)ငြိမ်းတ၊ ၂၆၆၊ ၂၄။	

ကလန်ဟူသည် “ရှေးခေတ်က ရွာကိုအုပ်ချုပ်ရသော အကြီးအကဲအမတ်” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၆)ဟုအနက်ရပါသည်။ “ပုဂံခေတ်တွင်အကြီးအကဲဟူသ၍ သူကြီးဟု ခေါ်ဟန်ရှိသည်။ ဌာနန္တရကိုလိုက်၍ ရွာသူကြီး၊ တိုက်သူကြီး၊ စစ်သူကြီး ဟူသောအခေါ်များ ဖြစ်လာသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ကလန် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံပျင်ဟူ၍လည်းကောင်း ရေးခေါ်သည်တို့ ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ကလန်၊ သံပျင် ဆိုသည်မှာ မွန်စကားဖြစ်၍ တစ်ရွာတည်းအုပ်ချုပ်သူကို ကလန်၊ ရွာအများအား အုပ်ချုပ်သူကို သံပျင်ဟုခေါ်သည်။” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၀၁၊ စာ-၃၇၇) တစ်ဖန် “မွန်ဘာသာတွင် သူကြီးဟုယူဆရသော ကလန်နှင့်အနက်နီးစပ်သည့် “ကလန်” ဟူသော ဝေါဟာရရှိသည်။ အနက်မှာ “စုရုံးသည်” ဟူ၍ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ကလန်ကို မွန်ဝေါဟာရ ဟုဆိုလျှင် အခွန်ဘဏ္ဍာများကို ကောက်ခံစုရုံး ပို့ဆက်ရသောသူအရာရှိ” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၀၁၊ စာ-၃၇၈) ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင်“ကလန်သည် သံပျင်ထက် ရာထူးအဆင့်နိမ့်ဟန်ရှိသည်။ ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်း ကျောက်စာများ၌ သံပျင်နှင့်အမတ်ကို အရည်တူထား၍ သုံးစွဲပုံကို တွေ့ရသည်။” (သန်းထွန်း၊ ၁၉၆၉၊ စာ-၁၄၂)

ထို့ကြောင့် ကလန်ဟူသော ရာထူးသည် ရှေးခေတ်ပဒေသရာဇ် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် အတန်အသင့် အဆင့်မြင့်သော ရာထူးဖြစ်ဟန်တူပါသည်။ အတန်အသင့် အဆင့်မြင့် သောကြောင့် အလှူတစ်ခု ပြုလုပ်မည်ဆိုလျှင် ကလန်သံပျင်ညီမှသာ အလှူပြုရပုံမျိုးကို တွေ့ရပါသည်။ ကလန်သည်သံပျင်ထက် ရာထူးအဆင့်နိမ့်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း ကျောက်စာများတွင် “ကလန်သံပျင်” ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံပျင်ကလန်ဟူ၍လည်းကောင်း အမြဲတစေ တွဲလျက် ရေးသည်ကို ထောက်ရှု၍ ကလန်သည်သံပျင်ထက် အဆင့်မနိမ့်ဘဲ တန်းတူအဆင့် ဖြစ်ဟန် တူပါသည်။ တစ်ဖန်ကလန်သည် ရွာကိုသာအုပ်ချုပ်ရသော မင်းမှုထမ်းမဟုတ်ဘဲ စစ်ရေးစစ်ရာ နှင့်ကြုံလာပါက စစ်ထွက်ကာတိုက်ရသော မင်းမှုထမ်းမျိုးလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ကလန် သည် ရံဖန်ရံခါ စစ်တိုက်ရသောတာဝန်ကိုပါ တွဲဖက်ထမ်းဆောင်ရသော မင်းမှုထမ်း ဖြစ်ကြောင်းကို “ကလန်စသော” (ပုံ-၄၂၅ က၊ ၃)၊ “ကလန်စစ်သော” (ပုံ-၄၇၁၊ ၂၆) ဟူသော အရေးများအရ

သိနိုင်ပါသည်။ အနက်အားဖြင့် ကလန်နှင့်စစ်သားတာဝန်ကို ပူးတွဲထမ်းရွက်ရသူ၊ လန် တာဝန်နှင့် စစ်မှုထမ်းသူဟူ၍ ဆိုနိုင်ပါသည်။ သူ၏မူလတာဝန်မှာ ကလန်ဖြစ်၍ စစ်ချီတက် ရသောအခါ စစ်သားဖြစ်သွားသည်။ ထို့ကြောင့် ကလန်စစ်သားဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် မူလတာဝန်ဖြစ်သည့် “ကလန်”ကိုသာ အများအားဖြင့် သုံးစွဲသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့ပြင် ကလန်သည် တရားစီရင်ခွင့်ရသူ (၇)မျိုးထဲတွင် အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။ တရားစီရင်ခွင့်ရသူ (၇)မျိုးကို ဓမ္မသတ်များတွင် အောက်ပါအတိုင်းပြဆိုထားပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- (၁) ကလန်
- (၂) သံပျင်
- (၃) တရားသူကြီး
- (၄) အမတ်ကြီး
- (၅) မင်းညီမင်းသား
- (၆) မိဖုရားခေါင်ကြီး
- (၇) မင်းဧကရာဇ် တို့ဖြစ်ပါသည်။ (တင်၊ ၂၀၁၂၊ စာ-၂၅၀)

ကလန်သည် မိမိတာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရသော လုပ်ငန်းများအပြင် ကျင့်သုံးရမည့် ကျင့်ဝတ်တရားသုံးပါး ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- (၁) ကျေးကျွန်သင်းပင်းတို့အား မေတ္တာစိတ်ဖြင့် သိမ်းသွင်းနိုင်ခြင်း
- (၂) အပူအချမ်းကို သည်းခံနိုင်ခြင်း
- (၃) မိမိဆင်းရဲကို မရေတွက်မှု၍ ကျေးနေရွာသားတို့၏ အစီးအပွားကို ဆောင်ရွက်လေ့ရှိခြင်း တို့ဖြစ်ပါသည်။(တင်၊ ၂၀၁၂၊ စာ-၁၁၀)

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် “ကလန်” ဟူသော ဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် (၂)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- (၁) ကလန် (ပုံ- ၂၉၀ ခ၊ ၁၃)
- (၂) ကလန် (ပုံ- ၄၀၇ ခ၊ ၇)

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေးထုံးနှစ်မျိုးရှိသည့်အနက် “ကလန်”ဟူသောအရေးကိုအများဆုံးတွေ့ရပါသည်။

ထို “ကလန်”ဟူသော ဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်-

- ကလံ (၆၁၁)ငြိမ်းဒု၊ ၁၄၆၊ ၁၀။
- ကလန် (၅၃၁)ငြိမ်းဒု၊ ၃၅၊ ၃။
- ကလာန် (၅၂၇)ငြိမ်းဒု၊ ၂၉၊ ၅။
- ကလန် (၅၆၇)ငြိမ်းဒု၊ ၈၀၊ ၂။

ဟူ၍ ရေးထုံးအားဖြင့် ၄ မျိုးတွေ့ရပါသည်။ ရေးထုံး ၄မျိုးရှိသည့်အနက် ‘ကလံ’၊ ‘ကလာန်’ ဟူသောရေးထုံးကို ပုဂံခေတ်တွင်သာ တွေ့ရပြီး ပင်းယခေတ်တွင် မတွေ့ရပေ။ ကလန်နှင့် ကလန် ရေးထုံးနှစ်မျိုးကိုသာ ပင်းယခေတ်တွင် တွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ်(၅၂၇) တွင်ရေးထိုးသော အထောလတ် ကျောက်စာတွင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာ

ကြောင်းရေ(၅)တွင် “ကလန်အိအ်ဖုတ်တောင်” ဟူ၍ ရေးထိုးထားပါသည်။ ထိုကျောက်စာပါ အထောက်အထားအရ ကလန်ရာထူးကို ရသောသူသည် အမျိုးသားမဟုတ်ဘဲ အမျိုးသမီး ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ အမျိုးသမီးကလန်ကို ပုဂံခေတ်တွင်သာ တွေ့ရပြီး ပင်းယခေတ်တွင်မူ မတွေ့ရပေ။ ထိုအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းတွင် မြန်မာအမျိုးသမီးများ သည်“မြန်မာကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၁၂၇)၊ ခရစ်နှစ်(၁၇၆၅)တိုင် မိန်းမသူကြီးလုပ်၍ အုပ်ချုပ်လျက်ရှိသော အချက်သက်သေခံစစ်တမ်းများ များစွာရှိပါသည်” (တင်၊ ၂၀၁၂၊ ၈-၂၄၄)။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် တရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်ရေးတို့တွင် ရှေးကတည်းက ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို ကလန် ဟူသောဝေါဟာရကို အနက်အားဖြင့်ကြည့်လျှင် ပုဂံခေတ်ကဲ့သို့ပင် ပင်းယခေတ်တွင်လည်း မပြောင်းလဲဘဲ ဆက်လက်သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ‘ကလန်’ ဟူသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရကို မျက်မှောက်ခေတ်တွင် မသုံးစွဲတော့သော်လည်း ပင်းယခေတ်တွင်မူ အလွန်ပင်အရေးပါ ခဲ့သော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရတစ်ခုအဖြစ် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

pmc၅

စခိ (၆၇၇)ငြိမ်းတ၊ ၂၅၉၊ ၄။ (၆၉၅)ငြိမ်းတ၊ ၃၃၇၊ ၂။
စခိ (၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၆၊ ၉။ (၆၆၂)ငြိမ်းတ၊ ၂၀၃၊ ၂၉။

“စာချီ”ဟူသည် “စာရင်းအင်းများကို မှတ်သားထိန်းသိမ်းရသော ရှေးခေတ်မင်းမှုထမ်း တစ်မျိုး” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ ၈-၉၅) ဖြစ်ပါသည်။ ခေတ်ဟောင်းမြန်မာ့သမိုင်း သုတေသနအဘိဓာန်တွင် “စာနှင့်စာရင်းအင်းရေးမှတ်သော အမှုထမ်း” (သိန်းလှိုင်၊ ၂၀၀၂၊ ၈-၃၆) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြန်မာဘာသာစကား မြန်မာကျောက်စာစာတမ်း ဆောင်းပါးတွင် “စာရေးမှူး၊ အတွင်းဝန်၊ အပါးတော်မြ၊ ပုဂံခေတ်မိဖုရားငယ်၊ မောင်းမများ ထမ်းရွက်လေ့ရှိသောရာထူး” (သန်းဆွေ၊ ၁၉၈၀၊ ၈-၉၁) ဟူ၍လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် စာချီ ရာထူးများတွင် နန်းတွင်းသူအမျိုးသမီးများပါ ပါဝင်နေကြောင်းတွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် စာချီတွင် “စာ” ၏ အနက်မှာ မြန်မာဘာသာ၌ ရေးသားထားသောအရာ၊ အက္ခရာ ဟု အနက် ရှိပြီး “ခီ” ပုဒ်မှာမူ တရုတ်ဘာသာ “ရေးမှတ်” သော ကီ(ခီ)ပုဒ်မှ မြန်မာဘာသာ “စာခီ” ပုဒ် သို့ သက်လာသည် ယူသင့်၏။ ဤတွင် စခိ၏အနက်မှာ “စာရေးမှတ်သူ” ဟုအနက်ရကြောင်း ကြံဆထားပုံကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ ၈-၁၀၃)

စာချီ ရာထူးသည် “သံဖမခေါ် တရားသူကြီး၊ တရားသံပျင် များကိုလည်း ကူညီပေးရ ပါသည်”။ (သန်းထွန်း၊ ၁၉၆၉၊ ၈-၁၅၃) တရားသူကြီးက တရားခံကို စစ်ဆေးမေးမြန်းသည့်အခါ စာချီကပြောသမျှဆိုသမျှကိုမှတ်ပေးရဟန်တူပါသည်။ ထို့ပြင် “စခိ စလင်စိုဝ်ကိုဝ် မောက္ခန်တေည် စေ၏” (ပုံ-၄၀၉၊ ၂၃-၂၄) ဟူသော အထောက်အထားအရလည်း စာချီရာထူးသည် မြို့ကို အပိုင်စားရသော မင်းမှုထမ်းဖြစ်ပြီး ဘုရင်၏အမိန့်တော်၊ အမှာတော် စသည့်အရေးကြီးသော အကြောင်းခြင်းရာများကို မော်ကွန်းတင်ရေးမှတ်ရသော မင်းမှုထမ်းအဖြစ် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် “စာချီ” ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထိုးအားဖြင့် (၂)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

(၁) စခိ (ပုံ-၄၁၆ ခ၊ ၄)

(၂) စခီ (ပုံ-၂၉၂၊ ၉)

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေးထုံး(၂)မျိုးရှိသည့်အနက် “စခီ” ဟူသောအရေးကို အများဆုံးတွေ့ရပါ သည်။

ထို “စခီ” ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာ ကြည့်လျှင်-

- စခီ (၅၃၀)ငြိမ်းပါ ၃၄၊ ၄။
- စခီ (၅၇၇)ငြိမ်းပါ ၁၀၉၊ ၁၇။
- စခီ (၅၂၉)ငြိမ်းပါ ၃၃၊ ၂၂။
- စခီ (၅၉၁)ငြိမ်းပါ ၂၀၄၊ ၉။
- စက္ခီ (၅၅၇)ငြိမ်းပါ ၂၀၄၊ ၉။

ဟူ၍ ရေးထုံးအားဖြင့်(၅)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ရေးထုံး(၅)မျိုးရှိသည့်အနက် “စခီ”ဟူသောအရေး ကို အများဆုံးတွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ်(၅၂၉)ခုနှစ်တွင် ရေးထုံးသော ငတရော်ရွာကြီးမှကျောက်စာတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာကြောင်းရေ (၂၂) တွင် “သာစခီထုသတေ” ဟုရေးထိုးထားရာ စခီကို စခီ ဟူ၍စတင်တွေ့ရှိရပါသည်။ ပင်းယခေတ်တွင် ထိုရေးထုံး(၄)မျိုးရှိသည့်အနက် “စခီ” နှင့် “စခီ” ဟူသောအရေးကို မတွေ့ရပေ။ ထို့ကြောင့် ပုဂံခေတ်တွင် စခီကို “ဘုရင့်အမိန့်တော်၊ အမှာတော်၊ စာချွန်တော်များကို ရေးမှတ်ရသော၊ ထုတ်ပြန်ရသော၊ သက်ဆိုင်ရာသို့ပေးပို့ရသော မင်းမူထမ်းများဟု ခေါ်ပြီး ပင်းယခေတ်တွင်လည်း ထိုအနက်အတိုင်းပင် ဆက်လက်သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ “စခီ” ဟုမသုံးဘဲ “စာရေးစခီ” ဟု တွဲဖက်၍ သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။

pprobb

- စသူကြီ (၆၇၆)ငြိမ်းတ၊ ၂၅၇၊ ၅။
- စသူကြီ (၆၈၁)ငြိမ်းတ၊ ၂၉၁၊ ၂၇။
- စိသူကြီ (၆၇၆)ငြိမ်းတ၊ ၂၅၈၊ ၃၄။
- စစ်သူကြီ (၆၇၈)ငြိမ်းတ၊ ၂၇၄၊ ၂-၃။
- စစ်သူကြီ (၆၇၆)ငြိမ်းတ၊ ၂၅၈၊ ၃၅။
- စစ်သူကြီ (၆၈၀)ငြိမ်းတ၊ ၂၈၀၊ ၅။
- စစ်သူကြီ (၆၆၆)ငြိမ်းတ၊ ၂၁၉၊ ၁၀။
- စတ်သူကြီ (၆၉၄)ငြိမ်းတ၊ ၃၂၅၊ ၉။
- စသိုကြီ (၇၀၀ကျော်)ငြိမ်းတ၊ ၉၊ ၂။
- စသိုကြီ (၆၇၀)ငြိမ်းတ၊ ၂၄၁၊ ၁၄။

“စစ်သူကြီး”ဟူသည် “ရှေးခေတ်စစ်သည်ရဲမက်တို့၏ အကြီးအချုပ်”(မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၁၀၉) ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ စစ်သူကြီးဟူသောဝေါဟာရမှာ မြန်မာ စကားဖြစ်သည့် “စစ်”၊ “သူ”၊ “ကြီး” တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသော မြန်မာ ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ “စစ်” ၏ အနက်မှာ “တိုင်းပြည်အချင်းချင်း လက်နက်အားကိုးဖြင့် တိုက်ခိုက်ခြင်း” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၁၀၇)

ဖြစ်ပြီး၊ “သူ” ၏အနက်မှာ “တစ်စုံတစ်ဦးကိုရည်ညွှန်းသောစကားလုံး” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၃၇၄) တစ်နည်း အားဖြင့် “သူ” သည် “လူ” ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ “ကြီး” ၏ အနက်မှာ “ပိုလွန်သော၊ ကဲသော” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၃၃) ဖြစ်ပါသည်။ တစ်နည်း “ကြီး” သည် “အကြီးအကဲ၊ ခေါင်းဆောင်၊ အကြီးအမှူး” ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် စစ်သူကြီး ဟူသည် “တိုင်းပြည်အချင်းချင်း ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားသည့်အခါ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် တိုက်ခိုက်ကြ ရာတွင် အဖွဲ့၏ ခေါင်းဆောင်၊ အကြီးအမှူး” ဟူ၍ ဆိုနိုင်ပါသည်။ ရှေးမြန်မာမင်းများ လက်ထက်တော်အခါက ရဲမက်၊ စစ်သည်၊ စစ်သားတို့၏ အကြီးအကဲကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

“ရှေးအခါက သံပျင်၊ ကလန်၊ အမတ်စသော မင်းမှုထမ်းများသည် လိုအပ်လာလျှင် စစ်မှုထမ်းရပါသည်။ ထိုသူများထဲမှ စစ်ရေးစွမ်းရည်၊ အုပ်ချုပ်ရေးစွမ်းရည် ပြည့်ဝသော သူများကို စစ်သူကြီးတာဝန် ပေးအပ်လေ့ရှိပါသည်။” (တင်၊ ၁၉၉၃၊ စာ-၆၅) များသော အားဖြင့် စစ်သူကြီး တာဝန်ကို အမတ်ကြီးများအား ပေးအပ်လေ့ရှိပါသည်။ ထိုသို့ ခန့်အပ် လေ့ရှိခြင်းကို သက္ကရာဇ် (၆၆၈) တွင်ရေးထိုးသော စစ်သူကြီးလက်ဝဲအမတ်ကြီး ကျောက်စာတွင်တွေ့ရသော “စသူကြီးဖြစ်သောလက်ဝယ်မည်သောအမတ်ကြီး” ဟူသော အရေးအသားအရလည်းကောင်း၊ သက္ကရာဇ်(၇၀၉)တွင် ရေးထိုးသော “မင်မတ်စစ်သူကြီး” ဟူသော အရေးအသားအရ လည်းကောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

တစ်ဖန် “နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရေး၊ နိုင်ငံကိုပြည်ပကျူးကျော်စစ်မှ ကာကွယ်ရေးနှင့်၊ သူပုန် သူကန်တို့ကို နှိမ်နင်းရေးတို့တွင် စစ်သူကြီးသည် အရေးပါသူဖြစ်သည်။ မင်းဧကရာဇ်၏ အထူးကိုးစား မြောက်စားခြင်းခံရသူဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ သို့သော် မည်သူ့ကိုမျှ ဤရာထူးတွင် အမြဲတမ်းရာသက်ပန်ခန့်ထားခဲ့သည် ဟူ၍ကား မရှိခဲ့ဖူးချေ။ စစ်ရေးစစ်ရာပေါ်ပေါက်လာသော အခါမှ သင့်လျော်သောအမတ်တစ်ဦးဦးကို စစ်သူကြီး ခန့်ထားတာဝန်ပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။” (တိုးလှ၊ ၂၀၀၄၊ စာ-၁၃၉) ထို့ကြောင့် စစ်သူကြီးများသည် အမတ်ကြီးများ ဖြစ်ကြောင်း တွေ့နိုင် ပါသည်။

ထို့ပြင် စစ်သူကြီးတို့ လိုက်နာအပ်သော ကျင့်ဝတ်တရားများလည်း ရှိပါသည်။ ၎င်းကျင့်ဝတ် လက္ခဏာများမှာ

- (၁) ရန်သူကိုနှိမ်နင်းခြင်း၌လိမ္မာခြင်း
- (၂) အောင်မြေအရပ်ကို သိခြင်း
- (၃) အရေးမသာ၍ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသည်ရှိသော် ရဲမက်စစ်သည်ဗိုလ်ပါတို့ကို မစွန့်၊ အုပ်ထိန်း၍ ဆုတ်ခွာနိုင်ခြင်း
- (၄) ရဲမက်၊ စစ်သည်ဗိုလ်ပါတို့နှင့် ဆင်းရဲချမ်းသာမျှတခြင်း
- (၅) ခွန်အားနှင့်ပြည့်စုံခြင်း
- (၆) စင်ကြယ်သော အကျင့်နှင့်ပြည့်စုံခြင်း
- (၇) သေနင်္ဂဗျူဟာကျမ်းကို တတ်ခြင်း
- (၈) ဆင်စီး၊ မြင်းစီး စသည်၌ လေ့လာပွန်းတီးခြင်း
- (၉) လုံ့လဝီရိယနှင့်ပြည့်စုံခြင်း (တင်၊ ၂၀၁၂၊ စာ-၁၀၀) တို့ဖြစ်ပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် “စစ်သူကြီး” ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် (၁၀)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

(၁) စသူကြီး (ပုံ- ၄၁၈၊ ၅)	(၆) စစ်သူကြီး (ပုံ-၅၈၄၊ ၅)
(၂) စသူကြီး (ပုံ- ၄၃၁ က၊၂၇)	(၇) စစ်သူကြီး (ပုံ-၄၀၀ က၊၁၀)
(၃) စိသူကြီး (ပုံ-၄၁၈၊ ၃၄)	(၈) စတ်သူကြီး (ပုံ-၄၄၄ ခ၊ ၉)
(၄) စစ်သူကြီး (ပုံ- ၄၂၅ က၊၂-၃)	(၉) စသိုကြီး (၁၉၆၃-၆၄နှစ်ချုပ်၊၂)
(၅) စစ်သူကြီး (ပုံ- ၄၁၈၊ ၃၅)	(၁၀) စသိုကြီး (ပုံ-၄၀၉ ခ၊ ၁၄)

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေးထုံး (၁၀)မျိုးရှိသည့်အနက် “စစ်သူကြီး”၊ “စစ်သူကြီး”၊ “စစ်သူကြီး” ဟူသော အရေး (၃)မျိုးကို အများဆုံးတွေ့ရပါသည်။

ထို “စစ်သူကြီး” ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာ ကြည့်လျှင်-

- စစ်သူကြီး (၅၆၉)ငြိမ်းပ၊ ၈၅၊ ၃၆။
- စတ်သူကြီး (၆၄၇)ငြိမ်းတ၊ ၁၄၄၊ ၄၈။

ဟူ၍ ရေးထုံး(၂)မျိုးတွေ့ရပါသည်။ ရေးထုံး (၂)မျိုးစလုံးကို ပင်းယခေတ်တွင်ဆက်လက် သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၅၆၉)ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးသော နားတောင်းများမင်းကြီး ကျောက်စာတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာ ကြောင်းရေ (၃၆)တွင် “စစ်သူကြီးပိုလ်ပါရဟန်” ဟုရေးထိုးထားပါသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် “စစ်သူကြီး” ဟူသော ဝေါဟာရ အစား “မဟာသေနာပတိ” (ပုံ- ၇၃၊ ၁၂) ဟူသောဝေါဟာရကိုလည်း သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ပင်းယခေတ်တွင်မူ ထိုအသုံးကို မတွေ့ရပေ။ ထို့ကြောင့် ပုဂံခေတ်မှစ၍ အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့သော စစ်သူကြီးဟူသောဝေါဟာရသည် ပင်းယခေတ် တွင်လည်း အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့ပါသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ စစ်သူကြီးအစား “ဗိုလ်မှူး၊ဗိုလ်ချုပ်” စသည်ဖြင့် ပြောင်းလဲ ခေါ်ဝေါ်လျက်ရှိပါသည်။

နေရာဒေသဆိုင်ရာဝေါဟာရများ

ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများတွင် အုပ်ချုပ်ရာ နယ်မြေဒေသများလည်း ပါဝင်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရာတွင် ရာထူးအဆင့်အတန်းကိုလိုက်၍ ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ ကျေးရွာ စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားကာအုပ်ချုပ်ခဲ့ပါသည်။ ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများမှ အုပ်ချုပ်ရေး ဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများကို လေ့လာတင်ပြရာတွင် နယ်မြေအုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် တိုင်းပြည်မြို့ရွာ များသည် နိုင်ငံ၏အခြေခံအုပ်ချုပ်ရေး ဒေသများဖြစ်သောကြောင့် နေရာဒေသဆိုင်ရာ ဝေါဟာရ များကို လေ့လာတင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လေ့လာတင်ပြမည့် နေရာဒေသဆိုင်ရာဝေါဟာရများမှာ-

- (၁) ခရိုင်
- (၂) နိုင်ငံ
- (၃) ပြည် တို့ဖြစ်ပါသည်။

C/2/f

- ခရိုင် (၆၉၆)ငြိမ်းတ၊ ၃၄၉၊ ၂၃။
- ခရိန် (၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၇၊ ၆။
- ခရိလ် (၆၇၆)ငြိမ်းတ၊ ၂၅၈၊ ၁၈။
- ခြိုင် (၇၂၅)ငြိမ်းစ၊ ၁၃၂၊ ၁၇။
- ခြန် (၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၉၊ ၁၄-၁၅။
- ခြိန် (၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၁၉၉၊ ၁၄-၁၅။

“ခရိုင်” ဟူသည် “မြို့နယ်အများကို စုပေါင်းထားသော အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာနယ်မြေ” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၄၈) ဖြစ်ပါသည်။ ခရိုင်နှင့်ပတ်သက်၍ “ရှေးအခါက ရွာနယ် အမည်များပူးတွဲကာ ပင်လယ်ခရိုင်၊ မြစ်သာခရိုင်၊ ပျဉ်းမနားခရိုင် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ယခုအခါ မြို့နယ်အမည်များနှင့်ပူးတွဲကာ ရွှေဘိုခရိုင်၊ စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ မန္တလေးခရိုင် ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ နတ်၏နေရာနတ်ကွန်း၊ နတ်နန်းကို နတ်ခရိုင်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထီး၏ အချက်အချာ၊ ထီးကိုင်းများ၏တွေ့ဆုံရာကို ထီးခရိုင်ဟူ၍ လည်းကောင်း အမျိုးမျိုးပင် စကား အသုံးအနှုန်းတွင်ကျယ်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာဘာသာ ခြိန်၊ ခရိန်၊ ခရိုင်နှင့် တိဘက်ဘာသာ အိမ်၊ ရွာ၊ မြို့ဟော ကြောင်ပုဒ်၊ တရုတ်ဘာသာတွင် ရွာ၊ တော နယ်ဟော ဟိအင်၊ ခိအင်ပုဒ် တို့၏ မိတ်တူဖြစ်သင့်သည်ကိုထောက်သော် မြန်မာဘာသာတွင် ခရိုင်နှင့် ယင်း၏ ပုဒ်ရင်း တို့၏ အနက်တို့မှာ အိမ်၊ ရွာ၊ နယ်၊ မြို့ဟော ဖြစ်၍ မြစ်သာခရိုင်၊ ရွှေဘိုခရိုင်စသည်တွင် ခရိုင်နှင့်နတ်ခရိုင်ဆိုသည်တွင် ခရိုင်ပုဒ်တို့မှာ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။” (ဖိုးလတ်၊ ဦး၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၆၆-၆၇) ထို့ကြောင့် ‘ခရိုင်’ဟူသောဝေါဟာရသည် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် မရှိမဖြစ် အရေးပါသော ဝေါဟာရဖြစ်ပြီး မြို့ရွာများကို စုပေါင်းထားသော နယ်မြေကိုခရိုင်ဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ခရိုင် နယ်မြေအဖြစ် သတ်မှတ်ရာတွင်လည်း တိုင်းပြည်၏အချက်အချာ နေရာများကိုသာ သတ်မှတ်ခြင်းမျိုးကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် ‘ခရိုင်’ဟူသော ဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် (၆)မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- (၁) ခရိုင် (ပုံ- ၄၅၄ က၊ ၂၃)
- (၂) ခရိန် (ပုံ- ၂၉၃၊ ၆)
- (၃) ခရိလ် (ပုံ- ၄၁၈၊ ၁၈)
- (၄) ခြိုင် (ပုံ- ၅၄၁ ခ၊ ၁၇)
- (၅) ခြန် (ပုံ- ၂၉၄၊ ၁၈)
- (၆) ခြိန် (ပုံ- ၂၉၄၊ ၁၄)

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေးထုံး(၆)မျိုးရှိသည့်အနက် ‘ခရိန်’ဟူသောအရေးကို အများဆုံးတွေ့ရပါ သည်။

‘ခရိုင်’ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်-

- ခရိုင် (၅၈၅)ငြိမ်းပ၊ ၁၄၆၊ ၁၈။
- ခရန် (၆၀၂)ငြိမ်းဒု၊ ၁၈၊ ၂၂။

ခရိုနိန် (၅၃၁)ငြိမ်းပ၊ ၃၅၊ ၈။

ခရိုနိန်အ (၆၁၀)ငြိမ်းဒု၊ ၉၇၊ ၇။

ဟူ၍ ရေးထိုးအားဖြင့် (၄)မျိုးတွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၅၃၁)ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးသော မြတ်ကြီးစွာခဲတောင်ကျောက်စာ တွင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာကြောင်းရေ (၈)တွင် “ခရိုနိန်ခွဲ ထွန်သပဲ”ဟု ရေးထိုးထားရာ ခရိုနိန်ကို ခရိုနိန် ဟု ရေးထိုးပုံကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ရေးထိုး(၄)မျိုး ရှိသည့်အနက် ‘ခရိုနိန်’နှင့် ‘ခရိုနိန်’ဟူသောရေးထိုးနှစ်မျိုးကိုသာ တွေ့ရပြီး ‘ခရိုလိ၊ မြိုင်၊ မြိုင်၊ မြိုင်’ ဟူသော ရေးထိုး(၄)မျိုးမှာ ပင်းယခေတ်ရောက်မှသာ တွေ့ရသော ရေးထိုးများဖြစ်ပါသည်။ အနက်အားဖြင့်မူ ပုဂံခေတ်နှင့်ပင်းယခေတ် ကွဲပြားမှုမရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ‘ခရိုနိန်’ဟူသော ဝေါဟာရသည် ပင်းယခေတ်တွင် တွေ့ရသောအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဖြစ်ပြီး မျက်မှောက်ခေတ် တွင်လည်း မြို့ရွာများစုပေါင်းထားသော နယ်မြေကိုခရိုနိန်ဟု ဆက်လက်သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။

E။ H။

နိုင်ငံ (၆၉၉)ငြိမ်းတ၊ ၃၆၄၊ ၂။

“နိုင်ငံ”ဟူသည် “ဘုရင်တစ်ဦးတည်းသို့မဟုတ် အစိုးရတစ်ဖွဲ့တည်း၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော နယ်မြေအပိုင်းအခြား” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၁၉၈) ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံဟူသော စကားသည် “နေငံ” ဟူသောစကားမှ လာသည်ဟုလည်းဆိုကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံ နှင့် နေငံမှာ အနက်အားဖြင့် သီးခြားစီဖြစ်၍ “နေငံ၏အနက်မှာ ဘုရင်မင်းမြတ်စံနေတော်မူသော နေပြည်တော်ဖြစ်၍၊ နိုင်ငံ၏အနက်မှာ ဘုရင်မင်းမြတ် ပိုင်နိုင်၊ သိမ်းပိုက်၊ စိုးစံ၊ အုပ်ချုပ်လျက်ရှိသော နယ်တိုင်း” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၁၅၄) ဖြစ်ပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဆင်ဖြူရှင် (၁၁၂၅-၁၁၃၈) လက်ထက်တွင်ရေးထိုးသော တပက်ဆွဲရွာ ပြည်နိဗ္ဗာန်ဘုရားကျောက်စာတွင် နိုင်ငံနှင့်နေငံ ခွဲခြားသုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ ထိုကျောက်စာတွင်-

“နေငံတော်မှစ၍ အတိုင်းအတိုင်း အပြည်ပြည်ထောင်သော နိုင်ငံတော်ဝယ်၊ သာသနာတော်မြတ် တည်စိမ့်သောငှါ”

ဟူ၍ ရေးထိုးထားရာ “နေငံ” သည် ဘုရင်စံမြန်းရာ နေပြည်တော်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပြီး “နိုင်ငံ” မှာ အတိုင်းတိုင်းအပြည်ပြည်ပါဝင်သော နယ်တိုင်း (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ- ၁၅၄) ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံ ဟူသောဝေါဟာရသည် နိုင်ငံနှင့် နိုင်ငံ ကို ပေါင်းစပ်ထားသောဝေါဟာရ ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံဟူသည် “နိုင်ငံနင်းသည်” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ- ၁၉၈) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ‘နိမ်နင်း၊ အောင်မြင်၊ သိမ်းပိုက်၊ ရယူ’ (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၁၅၅) ဟူ၍ လည်းကောင်း အနက်ရပါသည်။ ငံဟူသည် “ကြီးကျယ်၊ ခမ်းနား၊ မြင့်မြတ်” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၁၅၅) ဟူ၍ လည်းကောင်း အနက်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံဟူသည် “ရန်သူများကိုနိမ်နင်း အောင်မြင်ပြီး သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးထားသော ကြီးကျယ်ခမ်းနားသောနယ်မြေ”ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါသည်။

တစ်ဖန် နိုင် ဟူသည် “တိုင်းပြည်၊ နယ်ပယ်” ဟူသောအနက်ရှိပြီး၊ ‘ငံ’ ဟူသည်လည်း ‘တိုင်း၊ နယ်ပယ်’ အနက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ တိဗက်ဘာသာတွင် ‘တိုင်း၊ နယ်ပယ်’ ကို ‘င(င်)၊ ရ်ငမ်’ ဟုခေါ်ပြီး

အသံထွက်အားဖြင့် ‘ငံ’ ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း နိုင်ငံဟူသည် အနက်တူ စကားလုံးနှစ်လုံးကို ပေါင်းစပ်ထားသော ဝေါဟာရဟုလည်းဆိုနိုင်ပါသည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် ‘နိုင်ငံ’ ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် “နိုင်ငံ” ဟူ၍ (၁)မျိုးတည်း သာတွေ့ရပါသည်။ ထို ‘နိုင်ငံ’ ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာ များတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်-

- နိုင်ငံ (၅၆၀)ငြိမ်းပါ၊ ၆၆၊ ၆။
- အနိုင်အံ (၆၃၄)ငြိမ်းတ၊ ၇၄၊ ၁၉။

ဟူ၍ ရေးထုံးအားဖြင့် (၂)မျိုးတွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၅၆၀)ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးသော ဓမ္မရာဇိကဘုရားကျောက်စာတွင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာကြောင်းရေ (၆)တွင် ‘နိုင်ငံကျွယ်ခြင်အထကာ’ ဟူ၍ ရေးထိုးထားပါသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ‘နိုင်ငံ’ ဟူသောအသုံးကို ဓမ္မရာဇိကဘုရားကျောက်စာ၊ သိမ်တော်မင်းကျောင်း အတွင်းရှိ ကျောက်စာ၊ သွိုင်ဖွားဇင်ကျောက်စာတို့တွင်သာ တွေ့ရပြီး ပင်းယခေတ်တွင်မူ သက္ကရာဇ် (၆၉၉)ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးသော မဟာဝိဟာရကျောင်းတော် ကျောက်စာ တစ်ချပ်တည်းတွင်သာ တွေ့ရပါသည်။ ဘုရင်မင်းမြတ်အုပ်စိုးတော်မူသော နယ်တိုင်း ဖြစ်သည့် ‘နိုင်ငံ’ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ်တွင်သာမက ပင်းယခေတ်တွင်လည်း ရေးထုံးရောအနက်ပါ မပြောင်းလဲဘဲ သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်လည်း ‘နိုင်ငံ’ဟုပင် စာလုံးပေါင်းပြီး အနက်အားဖြင့်လည်း ကွဲပြားမှုမရှိဘဲ အသုံးတွင် လျက်ရှိပါသည်။

jynf

- ပြည် (၆၆၁)ငြိမ်းတ၊ ၂၀၀၊ ၂၅။ (၆၆၇)ငြိမ်းတ၊ ၂၂၅၊ ၉။

“ပြည်”ဟူသည် “ရှေးခေတ်မင်းနေမြို့တော်။ နိုင်ငံ။ တိုင်းပြည်” (မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ စာ-၂၃၅) ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစကား အဖွင့်ကျမ်းတွင် “မင်းနေမြို့ကြီး၊ မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်း၊ ခံတပ်နှင့်တကွ ရှိသောနေရပ်” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၃၀၂) ကို ပြည်ဟုခေါ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာဘာသာတွင်ရှိသော ပြည် ပုဒ်သည် ပျူဘာသာ “ပြီး” ပုဒ်မှဆင်းသက် လာသည်ဟု ဆရာကြီးဦးဖိုးလတ်ကဆိုထားပါသည်။ “ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာတွင် အရိမဒ္ဒနပုရ် (အရိမဒ္ဒနပြည်) ဟု မြန်မာမျက်နှာ၌ ရေးသည်ကို ပျူမျက်နှာ၌ ‘ပြီးရိမဒန’ ဟု ရေးသောကြောင့် ‘ပြီး’ ပုဒ်သည် ထင်ရှားစွာပင် ‘ပြည်’ ဟုအနက်ရကြောင်း” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၃၀၂) ဆိုထား ပါသည်။

“ပုဂံခေတ်တွင် ‘ပြည်’ဟူသောဝေါဟာရကို အနက် (၃)မျိုးဖြင့် အသုံးတွက်လျက် ရှိသည်။ ‘ပြည်’ဟူသည် မင်းနေမြို့တော်ကိုခေါ်ရင်းဖြစ်၏။ ထိုမှတစ်ဆင့် မင်းနေမြို့တော် ဖြစ်ခဲ့ဖူးသော သရေခေတ္တရာမြို့ကို ပြည်မြို့ တစ်နေရာသက်သက်၏ အမည်အဖြစ် ခေါ်ပြန်သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် အုတ်တံတိုင်းကာရံထားသော အပိုင်းအခြားထားသော တစ်ခုမျှကိုပင်ပြည်ဟု ခေါ်ပြန်သည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။” (သန်းဆွေ၊ ၁၉၈၀၊ စာ-၁၂၀) “မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ ‘ပြည်’ နှင့် ‘နိုင်ငံ’ အသုံးတို့ ရောထွေးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသော်လည်း ပုဂံခေတ်နှင့် ပင်းယခေတ်တို့တွင်မူ ပြည်နှင့်နိုင်ငံကို ခွဲခြား သုံးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ‘မင်းနေမြို့ကြီး၊ မြို့ရိုး၊ ကျုံးမြောင်း၊ ခံတပ်နှင့်တကွရှိသောနေရပ်’ ကို ပြည်ဟု ခေါ်၍ ရွာ၊ မြို့နယ်၊ ခရိုင်၊ တိုက်စသည် တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောတိုင်းကြီးကို နိုင်ငံဟုခေါ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။” (ဖိုးလတ်၊ ၂၀၁၀၊ စာ-၃၀၂)

တစ်ဖန် ‘ပြည်’ ဟူသော ဝေါဟာရသက်သက် အနက်ဖွင့်ဆိုကြည့်လျှင် ‘ပြည်’ ဟူသည် ‘ပေါများသည်၊ ပြည့်စုံသည်’ (ကောသလ္လ၊၁၉၈၅၊၈-၅၃၃) ဟူသောအနက်၊ ‘စိုပြည်’ ဟုဆိုရာတွင်လည်း ‘ပြည်’ သည် “ပြည့်ဝစုံလင်ခြင်းအနက်၊ ပေါများစည်ပင် ဝဖြိုးသည်” (ကောသလ္လ၊၁၉၈၅၊၈-၅၃၄) ဟူသော အနက်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ‘ပြည်’ ဟူသည် ‘စားနပ်ရိက္ခာပေါများပြည့်စုံသော မင်းနေမြို့ကြီး’ ဟု အနက်ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါ သည်။

ပင်းယခေတ်ကျောက်စာများတွင် ‘ပြည်’ဟူသောဝေါဟာရကို ရေးထုံးအားဖြင့် “ပြည်”ဟူ၍ (၁)မျိုးတည်း သာတွေ့ရပါသည်။ ထို‘ပြည်’ဟူသောဝေါဟာရကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာများတွင် လေ့လာကြည့်လျှင်လည်း-

ပြည် (၄၇၄)ငြိမ်းပါ ၄၊ ၃။

ဟူ၍ ရေးထုံးတစ်မျိုးတည်းသာ တွေ့ရပါသည်။ အစောဆုံးတွေ့ရသောအရေးမှာ သက္ကရာဇ် (၄၇၄) ခုနှစ်တွင်ရေးထိုးသော ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာတွင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာ ကြောင်းရေ (၃-၄)တွင် ‘ဤအရိမဒ္ဒပုရ်မည်သုပြည်နီကအာ’ ဟုရေးထိုးထားရာ ‘ပြည်’ဟူသော ဝေါဟာရကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ‘ပြည်’ဟူသောဝေါဟာရကို ‘တိုင်းနိုင်ငံ(သို့မဟုတ်) မင်းနေပြည်တော်’ ဟူသော အနက်ဖြင့် ပုဂံခေတ်တွင်သာမက ပင်းယခေတ်တွင်လည်း အရေးရာအနက်ပါ မပြောင်းလဲဘဲ သုံးစွဲခဲ့သော ဝေါဟာရအဖြစ်တွေ့နိုင်ပါသည်။

Nkhi Nkhiyicsui

ppmwrftoni yif, acwftlycsya&qll &ma0g[m&rsn;uwl avhvmwifyxm;aom pmwrtjzplygon/ avhvm&mwlf yif, acwf tlycsya&qll &m a0g[m&rsn;uwl yk'hcwef h edf, Djyxm;ygoni/ , clwifjclom tlycsya&qll &ma0g[m& trsn;plrfn ya' o&mZbcwf aumifpm;pOftcgu tollwlfus, clom a0g[m& rsn;jzplygon/

rifES h aqawmfrst;awmlqll &ma0g[m&rsn;wlf axhawm? rdx&m;? rif[laom a0g[m&rsn;uwl wifyxm;ygoni/ axhawm [laoma0g[m&uwl yk'hcwfwlf aumupm tawmfrsn;rsn;ü olpclomvntf yif, acwfwlrl aumupmEpfcsyf wnt,wlf lom awd&ygoni/ rdx&m; [laoma0g[m&onf blifNluif, mawmlu&c:aom a0g[m& jzplygon/ rsufarfnubacwfxd tollwlfus, haeqjzplygon/

rifrxrfqll &ma0g[m&rsn;wlf uvel? pmcstl pplobu [laom a0g[m& rsn;uwl wifyxm;ygoni/ uvel[lonf rebum;jzplyd a&sacwfu 1/2huwl tlycsy&aom tbutu jzplygon/ uvelonf 1/2huwl tlycsy&aom tbutu [k qclomvntf pp&ES Bu h mygu pplwlu&allumifvntf o&ygoni/ pmcstonf pm&iftif;rsn;uwl rsviom;x&etof&aom a&sacwf trlxrf;jzplygon/ pmcstonf w&m;obubu w&m;clul pp&aq;onftcg ajymqbrul vluif rsway&ygoni/ pplobuonf a&sacwpplon&ruwl\ tbuttcyfu ac:aoma0g[m& jzplygon/ a&stcgu pplobu&rsn;onf trwbu&rsn;jzplalumifvntf o&ygoni/

ae&ma' oqll &ma0g[m&rsn;wlf c 1/2 ? E h fi h jynf [laom a0g[m&rsn;uwl wify xm;ygoni/ c 1/2 lonf lrlle, frsn;uwl playgif;xm;aom tlycsyrlqll &m e, hjrul ac:aom a0g[m&jzplygon/ rsufarfnubacwfwlvntf lrlle, f rsn;playgif;xm;aom

e, bjrut c/2/f[k o/polygon/ E/fi/bnf b&i/wp0/wnf; o/r[kwf t p& wpz/wnf\ tlyc/yratmuw/ &om e, bjrty/f;tjcm;u/ ac:aom a0g[m& jzplon/ E/fi/bnf aeit/s vmonf[knf; o&&ygon/ jynf[bnf a&sacwf rifaelf/wawm/ e/fi/ w/f;jynf/uc:aom a0g[m& jzplon/ pm;ey&u/ aygrsm; jynf/om rifaelf/wawm/ub/uc:aom a0g[m& jzpl/umif;o&ygon/

ed*/

ဤစာတမ်းတွင် ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဝေါဟာရများအနက်မှ အချို့ကိုသာ လေ့လာတင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာစကားဟူသည် အချိန်ကာလကိုလိုက်၍ ပြောင်းလဲ တတ်သော သဘောရှိပါသည်။ ယခုတင်ပြခဲ့သော ပင်းယခေတ်အုပ်ချုပ်ရေး ဝေါဟာရများစုသည် မျက်မှောက်ခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးနယ်ပယ်တို့တွင် အချိန်ကာလကို လိုက်၍ အသုံးပြုရာနယ်ပယ်၊ အသုံးအနှုန်း၊ ရေးထုံး၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်တို့မှာ ပြောင်းလဲသွားသကဲ့သို့ အချို့ဝေါဟာရများမှာမူ ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ပြီ ဖစ်သောကြောင့် ပြန်လည်စိစစ်ကာ လေ့လာတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းသည် မြန်မာအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရတို့ကို လေ့လာလိုသူများအတွက် အထောက်အကူပြုမည့် စာတမ်းတစ်စောင်ဖြစ်မည်ဟု ယုံကြည်ပါသည်။

aus;Z;wi/v

polawoe pmwrf/a&om;&ef c/ ty/kay;ygaom [ofhwwuio/ ygarmu&kyf a' gu/vmw/ix/ 'kw/ ygarmu&kyf a' gu/vmrm/vm? teluy/ vrf/ñ/éay;ygaom [ofhwwuio/ jretmp/xme ygarmu(xmer/;) a' gu/vmw/iw/ix/ ygarmu^o a' gu/vmou/tef/jri/ E/ h olawoepmwr/ p/p/ha&fcs, h&; tz/oi/w/ t/x/y/iaus;Z;wif &ygon/

usrf;u/pm&it

- ကောသလ္လဦး(ဆရာတော်)။ (၁၉၈၅)။ *JA[@/kw/é, o*/f[ac:jretmpum;v/ ajymif;x/usrf/* ရန်ကုန်၊ ပုဇွန်တောင်ရွှေကျင်ကျောင်းတိုက်။
- ကျော်အောင်စံထား(ဆရာတော်)၊ ဒုတိယ။ (မ.၁၃၂၈)။ *a0g[m&wyum/oe/* ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင် ပုံနှိပ်တိုက်။
- ငြိမ်းမောင်ဦး(ဖတ်ရှုရေးသားစီစဉ်သူ)။ (၁၉၇၂)။ *a&sa[mi/fjretmaUsmUpmrm;(yxr/w/* ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန။
- ငြိမ်းမောင်ဦး(ဖတ်ရှုရေးသားစီစဉ်သူ)။ (၁၉၈၂)။ *a&sa[mi/fjretmaUsmUpmrm;('kw/ w/* ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန။
- ငြိမ်းမောင်ဦး(ဖတ်ရှုရေးသားစီစဉ်သူ)။ (၁၉၈၃)။ *a&sa[mi/fjretmaUsmUpmrm;(w/w/ w/* ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန။
- ငြိမ်းမောင်ဦး(ဖတ်ရှုရေးသားစီစဉ်သူ)။ (၁၉၈၈)။ *a&sa[mi/fjretmaUsmUpmrm;(p/w/v/w/* ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန။
- ထွန်းတင့်၊ မောင်။ (၁၉၇၀)။ *jretmpum;teuz/it/usrf/* မန္တလေးတက္ကသိုလ်၊ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက် အဖြည့်ကျမ်း။

- ဖိုးစိန်၊ ဦး။ *jreirmpum;euifusrf/* ရန်ကုန်၊ တိုးပုံနှိပ်တိုက်။
- ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၃)။ *jreirmpum;tzififusrf(yxrw)* ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။
- ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၄)။ *jreirmpum;tzififusrf('kwd w)* ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။
- မဟာဇေယသင်္ခယာ။ (၁၉၆၃)။ *aOg[m&vew;lye/* ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။
- မာလေး။ (၁၉၇၇)။ *jreirmbaqlifpyaOg[m&rs;/* ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်။
- မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၀၈)။ *jreirmtbid'me/* ရန်ကုန်၊ နေလင်းပုံနှိပ်တိုက်။
- မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၀၁၂)။ *jreirmpmvhaygitowifufusrfEftk/m;/* ရန်ကုန်၊ နေလင်း ပုံနှိပ်တိုက်။
- သန်းဆွေ၊ ဒေါ်။ (၁၉၈၀)။ *jreirmbmompum; jreirmausmupmpmwrfaqmityg;/* ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်ဗဟိုပုံနှိပ်တိုက်။